

A ZSOLNAI EVANGÉLIKUS TEMPLOM FALKÉPEINEK ÜRÜGYÉN...

Kiss Lóránd

A templom délkeletről. Fotó: Papp Szilárd ▼

Az 1990-es évektől többen, és többnyire egymástól függetlenül próbálták megmenteni Kiszsolna romosodó istenházát. E kezdeményezések egyike attól a néhány lelkes beszercei képzőművésztől és muzeológustól származik, aki a jelenlegi helyreállításba is besegített. A magunk kiszsolnai evangélikus templomot érintő kezdeményezéseiről néhány mondatban számolnék be. 2004-ben egy segítségkérő levelet írtunk a Kiszsolnáról elszármazott szászok szervezete képviselőjéhez. Azt a választ kaptuk, hogy sajnos a zsolnaiak közössége kiöregedett, anyagilag korlátozottak a lehetőségei, a fiatalok pedig nem kötődnek már a nagyszülők földjéhez, értékeihez. Ezután, 2005-ben egy bukaresti konferencián próbáltuk tematizálni a zsolnai templom drámai helyzetét. Maximális empátiával, együttérzéssel találkoztunk, csak hogy ez az empátia az első szivarszünetig tartott. A Román Művelődési Minisztériumhoz leadott felhívásunkat válaszra sem méltatták. Ezután – néhány fotódokumentációt és szaktanulmányt leszámítva – a Kiszsolnával kapcsolatos ténykedésünk arra szorítkozott, hogy a kíváncsi (többnyire messziről jött) szakembereknek, műpártolóknak megmutattuk az egyre fogyatkozó emléket. Közéjük tartozik az a foglalkozására nézve pszichiáter Kollár Tibor (igen, magyarországi) is, aki a jelenlegi kezdeményezést összehozta.

A jelen vállalkozás tehát nem a magyar állam által levezérelt „hadmozdulat” –, sokkal inkább több, egy irányba mozgó kezdeményezés gyümölcse, amelybe a magyar állami szervek, ha úgy tetszik, „bele lettek rángatva” (a szó legjobb értelmében). Éppúgy, ahogy a Beszerce Megyei Tanács is. Sokan és sok helyszínen drukkoltak nekünk, olyanok, akik román, magyar vagy német nyelven beszélnek, olvasnak, és egy kicsit erdélyi módon éreznek. Számunkra, akik valamelyest részesei vagyunk ennek az akciónak, az volt a fontos, hogy kibillenjen a holtpontról a műemlék sorsa. Vitathatatlan, hogy

olyan kultúrközegben kellett a támogatókat keresni, akik vagy románul, vagy magyarul, vagy németül beszélnek, de éppúgy elfogadtuk volna az új-zélandi nagykövet támogatását, mint a magyar miniszterét. (Lásd a bukaresti amerikai nagykövetség pozitív ténykedését a szász kultúrórökség támogatásában.)

Számomra ebből az – amúgy az életnek nemcsak erre a területére jellemző – frusztrációból, tehetetlenségből, apátiából egyetlen kitérés lehetőség van

– ez pedig a cselekvés. Személy szerint a cselekvés eredményét megtapasztalhattuk egy másik helyszínen, Fületelkén (románul: Filitelnic, de: Felldorf, Maros megye), ahol egy egyesület hathatós támogatásával egy romos evangélikus erődtemplomot fedtünk be, és mentettünk meg az enyészettől. Ebben a történetben románok, székelyek, szászok, magyarok, osztrákok vesznek részt. Tavasszal a Fehér megyei Felsőorbó 15. századi romos ortodox templomában végzünk sürgősségi beavatkozást

Szerkezeti megerősítés. Fotó: Papp Szilárd ▲

A szentély északkeleti oldala a mellékalakok töredékével. Fotó: Kiss Lóránd

A szentély északnyugati sarka a gótikus bordák díszítőfestésével. Fotó: Kiss Lóránd ▼

sokat. Ezek erdélyi történetek. Nem tisztelnék az erdélyi műemlékek állapotát ecsetelni, mert ez eléggé nyilvánvaló. Hogy hogyan jutottunk ide? Részben a történelmi körülmények (az állam néha ellenséges, néha közönyös magatartása), részben a tehetetlenség és a nagyfokú érdektelenség vezetett idáig.

A Beszerce vidéki műemlékek, az épített örökség állapota pedig fokozottan drámai: elég, ha azt a két evangélikus templomot említem, melyet a közelmúltban bontottak le (Szászszentjakab, Nagyida), s aminek semmiféle társadalmi visszhangja nem volt. Vagy említhetném az összeomlás előtt álló hatalmas vermesi, a sajomagyarósi, kékesújfalusi volt evangélikus templomokat, vagy a komlódi, paszmosi barokk kastélyokat. (Az ortodox használatban levő volt evangélikus templomokat új tulajdonosaik kevés kivétellel kivetkőztették korábbi önmagukból, brutálisan „saját képükre és hasonlatosságukra” alakítva őket.)

Talán a legjobb az lenne, ha mindazok, akiket zavar ez az állapot, és Facebook-kommenteken túl is hajlandóak erőfeszítést tenni az ügy érdekében, vegyenek részt tevélegesen ebben az értékmentő munkában. Joggal kérdezhetik: Na és

az állam? Az állam nem létezik, illetve mi vagyunk. Annyira leszünk állam, amilyen mértékben képesek vagyunk felelősen viselkedni. Mivel a minket körülvevő világ alaptörvénye nem a rend, hanem a káosz, a rend megteremtése és fenntartása erőfeszítést igényel. Ennek a sokat szenvedett térségnek az egyetlen esélye a kulturális felemelkedésre és az önazonosság megőrzésére (és nem csak az örökségvédelem területén) az alulról jövő építkezés. Ezekbe az alulról jövő kezdeményezésekbe lehet aztán jobb esetben külső erőket, forrásokat (állami, alapítványi) becsatornázni.

A kiszsolnai templombelsőben 2016 őszén a szentélyboltozatnak az építő által történt feltámasztása után a következő állapotokat találtuk: A szentély boltozatáról, néhány tenyérnyi darab kivételével, teljesen eltűnt a vakolat, a konzolok egy része és az egyik záróköve lefagyott. A szentély belső falfelületein hozzávetőleg 15–18 m²-es falfelületen maradtak fenn falképtöredékek. Néhány borda felületén megmaradt a középkori díszítőfestés. A szentély déli, külső oldalán egy nagyobb méretű figurális falfestmény felülete vált láthatóvá, mely a beazonosítható részletek alapján egy Szent Kristóf-ábrázolás lehet. A hajó északi (belső) falán egy remete

Szent Antal-ábrázolás töredéke maradt fenn. A több évtizedes ázás-fagyás, és a rendkívül magas sótartalom következtében a szentély falfestményeinek vakolata a legtöbb helyen porlékonyává vált, helyenként pedig teljesen eltűnt, és a festett felület egy kéreg formájában maradt fenn. A festett felület monokróm, vöröses árnyalata, és a faragott kőanyag vöröses felületi elszíneződése minden bizonnyal egy tűzvész következménye lehet. A 2016-os év őszén a falképtöredékek sürgősségi állagmegóvását tudtuk elvégezni. Ez az elvált vakolatszél meg tisztítását, habarccsal való rögzítését, a mozgó vakolatdarabok japán papírral való ideiglenes stabilizálását jelentette. Mivel a részben romos hajófalak befedésére egyelőre nincs kilátás, a Szent Antalt ábrázoló falképtöredéket leválasztottuk, és restaurátor-műhelybe szállítottuk. Folyamatban van a falképek restaurálási tervének összeállítása, és a szakhatóságok általi engedélyeztetése. Elképzelésünk szerint a szentélyboltozat szerkezeti megerősítése után sor kerülhet a falképtöredékek teljes feltáráására, és a restauratori munkálatok folytatására. Az elvégzett munkálatokat a Magyar Állam finanszírozza (Rómer Flóris Terv), a Teleki László Alapítványon keresztül.